

Кириленко Ольга Павлівна
д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Сидорчук Анатолій Андрійович
д. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

ТЕНДЕНЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Заощадження домогосподарств розглядають як частину їхнього доходу за вирахуванням суми сплачених податків та споживчих витрат [1, с. 545; 2, с. 19; 3, с. 243] і методологічно розраховують як частину неспоживчих сукупних витрат домогосподарств [4]. За даними Державної служби статистики України, в табл. 1 розраховано обсяги сукупних доходів, сукупних витрат та неспоживчих витрат домогосподарствами України за 2010-2020 рр. в розрахунку на одне домогосподарство за місяць.

Таблиця 1

Динаміка доходів і витрат домогосподарств України за 2010-2020 рр. в розрахунку на одне домогосподарство за місяць*

Показники	2010 р.	2015 р.	2020 р.	Темп зміни 2020/2010, %
Сукупні доходи, грн.	3369,8	5122,0	12247,8	363,5
Сукупні витрати, грн.	3073,3	4952,0	9523,6	309,9
Неспоживчі витрати, грн.	310,4	351,6	819,0	263,9

*Розраховано авторами за даними [5; 6]

Наведені в табл. 1 дані щодо величини сукупних доходів, сукупних витрат та неспоживчих витрат домогосподарствами характеризують тенденцію до стабільного зростання усіх трьох показників. Проте, темпи зростання кожного із розглянутих нами показників відрізняються. А саме, більше ніж у 3,5 разове зростання сукупних доходів домогосподарств України у 2020 р. порівняно із 2010 р. супроводжується 3 разовим зростанням сукупних витрат і лише 2,6 разовим зростанням неспоживчих витрат. Таким чином, заощадження, як складова неспоживчих витрат, за період 2010-2020 рр. мають тенденцію до зростання своїх обсягів, проте темпи такого зростання суттєво менші за темпи збільшення сукупних доходів і витрат домогосподарств.

У табл. 2 наведемо розрахункові величини приросту доходів, неспоживчих витрат домогосподарств України та показник граничної схильності до здійснення неспоживчих витрат українських домогосподарств за 2010-2020 рр.

Отримані в табл. 2 дані свідчать про те, що, незважаючи на суттєвий ріст як величини доходів, так і величини неспоживчих витрат домогосподарств у 2020 р. порівняно із 2010 р., гранична схильність до здійснення неспоживчих витрат домогосподарств України за аналізований період суттєво скоротилась – від коефіцієнта 0,09 до 0,06, досягнувши свого мінімального значення у 2015 р. – 0,02 одиниці.

Таблиця 2

Приріст сукупних доходів і неспоживчих витрат домогосподарствами України за 2010-2020 рр. в розрахунку на одне домогосподарство за місяць¹

Показник	Приріст сукупних доходів, грн. (ΔD)	Приріст неспоживчих витрат, грн. (ΔB)	Гранична схильність до неспоживчих витрат (GCB) $GCB = \frac{\Delta B}{\Delta D}$ ²
2010 р. (за 2006-2010 рр.)	1758,1	173,3	0,09
2015 р. (за 2011-2015 рр.)	1752,2	41,2	0,02
2020 р. (за 2016-2020 рр.)	7200,6	467,4	0,06

¹Розраховано авторами за даними [5; 6]

²Розраховано авторами за формулою (6) [7, с. 43]

У табл. 3 наведено показники доходів, заощаджень (як різницю між отриманими доходами і споживчими витратами) домогосподарств за 2012-2020 рр. та за допомогою формули (6) [7, с. 43] та розрахуємо значення коефіцієнта граничної схильності до заощаджень у річному вимірі.

Таблиця 3

Динаміка доходів, заощаджень домогосподарств України за 2012-2019 рр.¹, млн. грн.

Показники	2012	Темп зміни 2008/2012 (Δ)	2015	Темп зміни 2012/2015 (Δ)	2019	Темп зміни 2015/2019 (Δ)
Доходи домогосподарств (D)	1457864	607632	1772016	314152	3744060	1972044
Заощадження домогосподарств (Z)	263073	97221	203843	-59230	387067	446297
Гранична схильність до заощаджень (GZ) $GZ = \frac{\Delta Z}{\Delta D}$ ²	x	0,16	x	-0,19	x	0,23

¹Розраховано авторами за даними [8]

²Розраховано авторами за формулою (6) [7, с. 43]

Дані табл. 3 свідчать, що незважаючи на приріст доходів домогосподарств у 2019 р. порівняно із 2012 р., динаміка показника граничної схильності до заощаджень домогосподарств характеризувалась неоднозначними тенденціями. А саме – суттєвим скороченням у 2015 р. до негативного значення (-0,19) і

досягненням позитивного значення у 2020 р. (0,23), що перевищив показник 2012 р.

Аналізуючи показники граничної схильності до неспоживчих витрат (ГСВ, таблиця 2) та граничної схильності до заощаджень (ГСЗ, таблиця 3) домогосподарств України, робимо висновок, що на здійснення ними власних заощаджень зростання доходів у 2020 р. порівняно із 2010 р. більше ніж у 3,5 рази визначальним чином не впливало.

Однією із найбільш поширеною формою заощаджень домогосподарств України виступають депозити у фінансових установах. За даними Національного банку України, в табл. 4 розраховано обсяги депозитів домогосподарств у розрізі видів валют.

Таблиця 4

**Динаміка депозитів домогосподарств України
за 2010-2020 рр. у розрізі видів валют***

Показники	2010	2015	2020	Темп зміни, 2020/2010, %
Депозити домогосподарств всього, станом на кінець року, млрд. грн.	275,1	410,9	730,3	265,5
у т. ч. у національній валюті	142,9	198,9	433,4	303,3
у іноземних валютах	132,2	212,0	296,9	224,6
Питома вага депозитів у національній валюті, %	51,9	48,4	59,3	114,3

*Розраховано авторами за даними [9]

Наведені в табл. 4 дані свідчать про 2,6 разове зростання обсягів депозитів домогосподарств у 2020 році порівняно із 2010 р. У структурі даної форми заощаджень більше половини займають депозити у національній валюті. Темпи зростання таких депозитів (утричі порівняно із показником 2010 р.) також перевищують темпи зростання депозитів в іноземній валюті (відповідно 2,2 рази). Відмічаємо той факт, що за аналізований період із 2010 по 2020 рік, темп зростання обсягів депозитів – у 2,65 рази (табл. 4), майже ідентичний темпам збільшення обсягів неспоживчих витрат домогосподарств – 2,63 рази (табл. 1). Це може свідчити про те, що незважаючи на зростання в абсолютних розмірах у 2020 р. порівняно із 2010 р., суттєвих змін у складі заощаджень домогосподарств України не відбулося. У табл. 5 представлено динаміку депозитів домогосподарств України за строками їх розміщення і в розрізі валют.

Дані табл. 5 свідчать про суттєві зміни щодо строків та валюти розміщення депозитів домогосподарствами України. Такий висновок правомірний як для депозитів у національній валюті, так і депозитів в іноземних валютах. Зокрема, у 2020 р., переважну більшість склали короткострокові (до 1 року та вклади на вимогу) депозити – відповідно 88,8% та 78% їх загальної суми. Особливо відчутним ріст короткострокових депозитів, у 4,3 рази порівняно із 2010 р., спостерігаємо по депозитах у національній валюті.

Таблиця 5

**Динаміка депозитів домогосподарств України за 2010-2020 рр.
у розрізі видів валют та строків розміщення ¹**

Показники	2010	2015	2020	Темп зміни, 2020/2010, %
Депозити домогосподарств у національній валюті всього, станом на кінець року, млрд. грн.	142,9	198,9	433,4	303,3
у т. ч.				
до 1 року (на вимогу та до 1 року)	88,4	154,0	385,0	435,5
більше 1 року	54,5	44,9	48,4	88,8
Питома вага короткострокових депозитів, %	61,8	77,4	88,8	143,7
Депозити домогосподарств у іноземних валютах всього, станом на кінець року, млрд. грн.	132,2	212,0	296,9	224,6
у т. ч.				
до 1 року (на вимогу та до 1 року)	77,8	134,9	231,5	297,6
більше 1 року	54,4	77,1	65,4	120,2
Питома вага короткострокових депозитів, %	58,9	63,6	78,0	132,4

¹ Розраховано авторами за даними [9]

У таблиці 6 наведемо показники доходів, загальної суми депозитів домогосподарств, питомої ваги депозитів у доходах домогосподарств та, за допомогою формули (6) [7, с. 43], розрахуємо значення коефіцієнта граничної схильності домогосподарств до заощаджень у формі депозитів за період з 2012 по 2019 рр.

Таблиця 6

**Динаміка доходів, депозитів домогосподарств України
за 2012-2019 рр.*, млн. грн.**

Показник	2012	Темп зміни 2008-2012 (Δ)	2015	Темп зміни 2012-2015 (Δ)	2019	Темп зміни 2015-2019 (Δ)
Доходи домогосподарств (Д)	1457864	607632	1772016	314152	3744060	1972044
Депозити домогосподарств (Дп)	369264	260404	410895	41631	576126	165231
Питома вага депозитів у доходах домогосподарств, %	25,3	x	23,2	-2,1	15,4	7,8
Гранична схильність до заощаджень у формі депозитів (ГСДп) $ГСДп = \frac{\Delta Дп}{\Delta Д}$	0,43	x	x	0,13	x	0,08

*Розраховано авторами за даними [8; 9]

Проведені у табл. 6 розрахунки свідчать про те, що темпи зростання депозитів є суттєво меншими темпів зростання доходів домогосподарств, що зумовило зменшення питомої ваги депозитів у доходах домогосподарств втричі – від 25,3% у 2012 р. до 7,8% у 2020 р. Це зменшило показник граничної схильності до заощаджень домогосподарств від 0,43 до 0,08 одиниць.

Таким чином, проведені розрахунки згідно даних Державної служби статистики України та Національного банку України за 2010-2020 рр., свідчать про збільшення обсягів доходів (табл. 1), неспоживчих витрат (табл. 1) та заощаджень домогосподарств (табл. 3) у формі депозитів (табл. 3-6) у фінансових установах. Спостерігаємо суттєві зміни у строках розміщення депозитів, а саме – зростання короткострокових (до 1 року) вкладів, які у 2020 р. досягнули рівня 88% у національній валюті та 78% в іноземних валютах (табл. 5). Проте, розраховані коефіцієнти граничної схильності до заощаджень (табл. 3 та 6) засвідчили негативну тенденцію, за якої приріст доходів за 2010-2020 рр. у більшості своїй домогосподарствами споживається, а не використовується на заощадження.

Список використаних джерел:

1. Мэнкью Г. Принципы Экономикас. СПб: Питер Ком. 1999. 784 с.
2. Тропіна В. Заощадження населення як основа формування інвестиційного потенціалу домогосподарств. *Економіка та держава*. 2016. № 1. С. 18–21.
3. Кізима Т. О. Фінанси домогосподарств: концептуальні засади теорії і практики : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Тернопіль: ТНЕУ, 2011. 466 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/3086>.
4. Демографічна та соціальна статистика. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 07.11.2021).
5. Структура сукупних ресурсів домогосподарства. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 07.11.2021).
6. Структура сукупних витрат домогосподарства. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 07.11.2021).
7. Кириленко В. В., Вергелес Т. І., Возьний К. З., Фаріон М. М. та ін. Макроекономіка. Навчальний посібник для дистанційного навчання. Тернопіль: «Економічна думка», 2008. 250 с.
8. Доходи і витрати населення. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 09.11.2021).
9. Грошово-кредитна статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення 25.10.2021).